

dr Jerzy TELAK
Wydział Inżynierii Bezpieczeństwa Cywilnego
Szkoły Głównej Służby Pożarnej w Warszawie
kpt. mgr Magdalena ZIELINSKA
Krajowe Centrum Koordynacji Ratownictwa i Ochrony Ludności,
Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej

Przygotowanie funkcjonariuszy Państwowej Straży Pożarnej do działań ratowniczych na obszarach wodnych – postulaty metodyczne

Omówienie
LEAD

Najlepszym rozwiązaniem utrzymania w pełnej gotowości funkcjonariuszy Państwowej Straży Pożarnej (PSP) przewidzianych do działań ratowniczych na obszarach wodnych, w tym warunkach kłęski żywiołowej w czasie powodzi, powinno być przyjęcie systemu szkolenia i doskonalenia zawodowego obejmującego szkolenia, ćwiczenia i manewry, w tym: szkolenia podstawowe dla ratowników wodnych, szkolenia z dziedziny ratownictwa wodnego w sytuacjach kryzysowych, ćwiczenia i manewry pododdziałów taktycznych dysponowanych do działań podczas powodzi. PSP mogłaby rozważyć możliwość zaimplementowania innowacyjnej e-usługi w zakresie szkolenia, skierowanej do osób zainteresowanych zdobyciem kwalifikacji ratownika wodnego. E-usługa może zautomatyzować proces szkolenia ratowników wodnych w zakresie teoretycznym poprzez wyeliminowanie czynnika ludzkiego – instruktora – w tej części procesu edukacji.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, ratownictwo wodne, powódź.

Wstęp

Istotną potrzebą człowieka jest potrzeba poczucia bezpieczeństwa¹. Zagrożenia mają uwarunkowania cywilizacyjne i wiążą się z rosnącymi potrzebami w zakresie bezpieczeństwa². Zagrożenia są elementem ryzyka i istnieją ciągle³. Sprawy wewnętrzne w Polsce obejmują sprawy bezpieczeństwa publicznego oraz bezpieczeństwa powszechnego⁴. Demokratyczne państwo ma zapewnić odpowiedni poziom bezpieczeństwa, pozwalający obywatelom na funkcjonowanie na poziomie stosownym do rozwoju cywilizacyjnego⁵. Za prowadzenie działań ratowniczych z zakresu bezpieczeństwa powszechnego odpowiada Państwowa Straż Pożarna (PSP), zawodowa, umundurowana i odpowiednio wyposażona w sprzęt formacja przeznaczona między innymi do walki z klęskami żywiołowymi i innymi miejscowymi zagrożeniami⁶, w tym na obszarach wodnych z uwzględnieniem praw na nich obowiązujących⁷. Komendant Główny PSP jest zwierzchnikiem krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (KSRG)⁸.

Ratownictwo jest realizowane na obszarach wodnych⁹, w tym objętych powodzią lub zalaniem, jak również na terenach zalodzonych, które polega na wykonywaniu czynności ratowniczych z zakresu ratownictwa medycznego, chemicznego, technicznego, wysokościowego lub gaszenia pożarów. Realizacja działań ratowniczych na obszarach wodnych może stanowić wstęp do uruchomienia działań humanitarnych lub ekologicznych¹⁰. Funkcjonowanie KSRG¹¹ oraz możliwość włączania jednostek ochrony przeciwpożarowej do KSRG¹² umożliwiają szersze wykorzystywanie sił ratownictwa, a PSP jest przygotowana do kierowa-

¹ J. Wolanin, Zarys teorii bezpieczeństwa obywateli, ochrona ludności podczas pokoju, Warszawa 2005, s. 13.

² K. Jałoszyński, Charakterystyka współczesnych zagrożeń, [w:] Teoretyczne aspekty strategii bezpieczeństwa państwa, A. Szerauc (red.), Płock 2010, s. 29 i n.

³ J. Wolanin, Zarys teorii..., s. 14.

⁴ Ustawa z 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (DzU z 1997 r. nr 141, poz. 943, ze zm.), art. 29 ust 1.

⁵ Bezpieczeństwo wewnętrzne RP w ujęciu systemowym i zadań administracji publicznej, B. Wiśniewski, S. Zalewski (red.), Bielsko-Biała 2006, s. 23.

⁶ Ustawa z 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej, art. 1 ust. 1 (DzU z 1991 r. nr 88, poz. 400, ze zm.).

⁷ Ustawa z 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (DzU z 2001 r. nr 115, poz. 1229, ze zm.).

⁸ Ustawa o Państwowej Straży Pożarnej, art. 1 ust. 1.

⁹ Ustawa z 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie osób przebywających na obszarach wodnych (DzU z 2011 r. nr 208, poz. 1240).

¹⁰ <http://straz.gov.pl/> [dostęp: 22.11.2013].

¹¹ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 18 lutego 2011 r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (DzU z 2011 r. nr 46, poz. 239).

¹² Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 14 września 1998 r. w sprawie zakresu, szczegółowych warunków i trybu włączania jednostek ochrony przeciwpożarowej do krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (DzU z 1998 r. nr 121, poz. 798).

nia¹³ podczas działań ratowniczych¹⁴ posiada przejrzyste zasady wyposażania swoich jednostek¹⁵. W 2004 r. zostały unormowane sprawy wykonywania prac podwodnych w jednostkach działu spraw wewnętrznych (podległych lub nadzorowanych)¹⁶, które później skorygowano¹⁷, a także określono kwalifikacje osób uprawnionych do wykonywania prac podwodnych w dziale spraw wewnętrznych¹⁸. Wielokrotnie w PSP były porządkowane sprawy ratownictwa wodnego¹⁹, zostały wydane regulacje²⁰ powołane właściwe komisje w 2007 r.²¹ i w 2009 r.²²

Działania ratownicze na obszarach wodnych – ratownictwo wodne – PSP realizuje w zakresie:

- podstawowym, obejmującym czynności ratownicze wykonywane na powierzchni obszarów wodnych, w tym zalodzonych przez wszystkie jednostki ratowniczo-gaśnicze,
- specjalistycznym, obejmującym podstawowe i specjalistyczne czynności ratownicze na powierzchni oraz w toni lub na dnie obszaru wodnego, wykonywane przez specjalistyczne grupy ratownictwa wodno-nurkowego²³,
- po przygotowaniu funkcjonariuszy do działań w zakresie ratownictwa wodnego²⁴.

W przygotowaniu niniejszego opracowania została dokonana analiza publikacji, dokumentów i źródeł prawa.

¹³ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 4 lipca 1992 r. w sprawie zakresu i trybu korzystania z praw przez kierującego działaniem ratowniczym. (DzU z 1992 r. nr 54, poz. 259).

¹⁴ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 31 lipca 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania i współdziałania jednostek ochrony przeciwpożarowej biorących udział w działaniach ratowniczych (DzU z 2001 r. nr 82, poz. 895 ze zm.).

¹⁵ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 22 września 2000 r. w sprawie szczegółowych zasad wyposażania jednostek organizacyjnych Państwowej Straży Pożarnej (DzU z 2000 r. nr 93, poz. 1035).

¹⁶ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 25 maja 2004 r. w sprawie wykonywania prac podwodnych w jednostkach podległych lub nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych (DzU z 2004 r. nr 138, poz. 1468 ze zm.).

¹⁷ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 16 maja 2011 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wykonywania prac podwodnych w jednostkach organizacyjnych podległych lub nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych (DzU z 2011 r. nr 128, poz. 728).

¹⁸ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 25 maja 2004 r. w sprawie kwalifikacji osób uprawnionych do wykonywania prac podwodnych, które uzyskały uprawnienia w jednostkach organizacyjnych podległych lub nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych (DzU z 2004 r. nr 138, poz. 1469).

¹⁹ Tymczasowe zasady prowadzenia prac podwodnych w działalności ratowniczej jednostek organizacyjnych Państwowej Straży Pożarnej, KG PSP, Warszawa 1993, Regulamin ratownictwa wodnego, KG PSP, Warszawa 1997 r.

²⁰ Ogólne wytyczne do planowania i organizowania ratownictwa na obszarach wodnych w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym, KG PSP, Warszawa 2005.

²¹ Decyzja nr 61 Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej z 24 października 2007 r. w sprawie powołania komisji do spraw ratownictwa wodnego.

²² Decyzja nr 20 Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej z 30 kwietnia 2009 r. w sprawie powołania zespołu do spraw ratownictwa wodnego.

²³ Zasady organizacji ratownictwa wodnego w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym, KG PSP, Warszawa 2013 r.

²⁴ Zasady organizacji szkoleń z zakresu ratownictwa wodnego realizowanego przez PSP oraz uzyskiwania kwalifikacji instruktorskich MSWiA w szkoleniu nurkowym, KG PSP z 3 kwietnia 2009 r.

1. Organizacja szkoleń w zakresie ratownictwa wodnego

System organizacji szkoleń z zakresu ratownictwa wodnego w PSP w zasadzie ogranicza się do systemu szkoleń nurkowych niezbędnych do podjęcia działań ratowniczych w zakresie specjalistycznym. Po wejściu w życie rozporządzenia w sprawie wykonywania prac podwodnych²⁵, w PSP wprowadzono program kursu specjalistycznego dla młodszych nurków wykonujących prace podwodne w zakresie ratownictwa²⁶.

Dopiero w 2008 r. podjęto prace nad programami szkoleń na pozostałe stopnie nurkowe. Podczas posiedzeń komisji do spraw ratownictwa wodnego w 2008 r. zostały opracowane projekty programów szkolenia dla stopni nurka Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA):

- nurka wykonującego prace podwodne w zakresie ratownictwa,
- nurka kierującego pracami podwodnymi w zakresie ratownictwa.

Przy tym przygotowana została zmiana w programie młodszego nurka wykonującego prace podwodne w zakresie ratownictwa, w celu ujednoczenia go z projektami wyżej wymienionych programów²⁷.

Przygotowana została ścieżka edukacyjna dla kandydata na instruktora szkolącego w zakresie ratownictwa, w której istotne znaczenie mają programy kursów specjalistycznych dla: młodszych nurków²⁸ i nurków²⁹ oraz nurków kierujących pracami podwodnymi³⁰, uzupełnione zasadami organizacji szkoleń oraz uzyskiwania kwalifikacji instruktorskich³¹.

Od 2005 r. szkolenia z zakresu ratownictwa wodno-nurkowego prowadzone są w Ośrodku Szkolenia w Bornym Sulnowie (województwo zachodniopomorskie), a od 2011 r. również w ośrodku szkoleniowym w Rybakach koło Olsztyna (województwo warmińsko-mazurskie).

Przygotowanie do prowadzenia działań w zakresie podstawowym powinno uwzględniać bezpieczeństwo ratowników jednostek dysponowanych do działań w pierwszej kolejności lub prowadzących te działania samodzielnie. Docelowo, zdolność do podjęcia działań ratownictwa wodnego w zakresie podstawowym po-

²⁵ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 25 maja 2004 r. w sprawie wykonywania prac podwodnych w jednostkach organizacyjnych podległych lub nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych (DzU z 2004 nr 138 poz. 1468).

²⁶ Program kursu specjalistycznego dla młodszych nurków wykonujących prace podwodne w zakresie ratownictwa, KG PSP dnia 18 listopada 2005 r.

²⁷ Projekty programów zostały przygotowane w Wydziale Programowo-Dydaktycznym Biura Kadr i Szkolenia KG PSP.

²⁸ Program kursu specjalistycznego dla młodszych nurków MSWiA wykonujących prace podwodne w zakresie ratownictwa, KG PSP z 3 kwietnia 2009 r.

²⁹ Program kursu specjalistycznego dla nurków MSWiA wykonujących prace podwodne w zakresie ratownictwa, KG PSP z 3 kwietnia 2009 r.

³⁰ Program kursu specjalistycznego dla nurków MSWiA kierujących pracami podwodnymi w zakresie ratownictwa, KG PSP z 3 kwietnia 2009 r.

³¹ Zasady organizacji szkoleń z zakresu ratownictwa wodnego realizowanego przez PSP oraz uzyskiwania kwalifikacji instruktorskich MSWiA w szkoleniu nurkowym, KG PSP z 3 kwietnia 2009 r.

winni posiadać wszystkie jednostki KSRG. W zakresie podstawowym czynności ratownicze obejmują, w szczególności:

- 1) rozpoznanie i ocenę zagrożenia dla:
 - a) życia i zdrowia,
 - b) środowiska i mienia;
- 2) niesienie pomocy tonącym (w tym na akwenach zalodzonych), poprzez dotarcie do poszkodowanych lub zagrożonych ludzi oraz udzielenie im kwalifikowanej pierwszej pomocy, a także przekazanie poza strefę zagrożenia – poszkodowanych zespołom Państwowego Ratownictwa Medycznego;
- 3) ratowanie życia ludzi na wodach powodziowych, poprzez dotarcie do poszkodowanych lub zagrożonych osób oraz udzielenie im kwalifikowanej pierwszej pomocy i ewakuację poza strefę zagrożenia;
- 4) zabezpieczenie działań ratowniczych na lodzie oraz innym obszarze wodnym, z uwzględnieniem asekuracji ratowników podczas działań ratowniczych prowadzonych bezpośrednio na wodzie (lodzie) oraz w jego sąsiedztwie (brzegu);
- 5) ewakuację ludzi z terenów zalanych, kry lodowej, obszaru wodnego, łodzi, pojazdów lub obiektów i urządzeń hydrotechnicznych;
- 6) ewakuację zwierząt;
- 7) likwidację lub ograniczenie nagłych zagrożeń wywołanych przez substancje niebezpieczne lub inne czynniki szkodliwe dla środowiska wodnego;
- 8) współdziałanie z innymi podmiotami KSRG realizującymi podstawowe i specjalistyczne czynności ratownicze;
- 9) współdziałanie z Wodnym Ochotniczym Pogotowiem Ratunkowym (WOPR) oraz innymi podmiotami uprawnionymi do wykonywania ratownictwa wodnego³².

W PSP zostały określone wymagania kwalifikacyjne strażaków podejmujących działania na obszarach wodnych. Zasady wskazują, że działania ratownictwa wodnego w zakresie podstawowym powinni prowadzić strażacy posiadający umiejętności w zakresie ratownictwa wodnego i powodziowego nabyte w ramach szkolenia kwalifikacyjnego i utrwalane w ramach doskonalenia zawodowego. Natomiast strażacy PSP, którzy nie mieli możliwości uzyskania w ramach szkoleń kwalifikacyjnych i doskonalenia zawodowego umiejętności w zakresie ratownictwa wodnego i powodziowego, winni je pozyskać w ramach szkolenia uzupełniającego. PSP nie posiada programów szkolenia ratownictwa wodnego w zakresie podstawowym, ale pomimo tego w niektórych jednostkach wojewódzkich PSP były prowadzone szkolenia z zakresu ratownictwa wodnego i lodowego³³.

³² Porozumienie w sprawie określenia zasad współdziałania krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego z Wodnym Ochotniczym Pogotowiem Ratunkowym pomiędzy Komendantem Głównym PSP, a Prezesem Zarządu Głównego Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego zawarte 21 kwietnia 2006 r.

³³ Ibidem.

2. Model szkolenia ratowników wodnych

Najlepszym rozwiązaniem utrzymania w pełnej gotowości funkcjonariuszy PSP przewidzianych do działań ratowniczych na obszarach wodnych, w tym warunkach klęski żywiołowej w czasie powodzi, powinno być przyjęcie systemu szkolenia i doskonalenia zawodowego obejmującego szkolenia, ćwiczenia i manewry, w tym:

- 1) szkolenia podstawowe dla ratowników wodnych,
- 2) szkolenia z dziedziny ratownictwa wodnego w sytuacjach kryzysowych,
- 3) ćwiczenia i manewry.

Szkolenia podstawowe dla ratowników wodnych powinny być realizowane w Szkole Głównej Służby Pożarniczej i szkołach PSP oraz w ramach szkolenia uzupełniającego i doskonalenia zawodowego w miarę możliwości w jednostkach ratowniczo-gaśniczych. Na podstawie Ustawy o bezpieczeństwie osób przebywających na obszarach wodnych³⁴ zostało wydane Rozporządzenie w sprawie szkoleń w ratownictwie wodnym³⁵, którego załącznikiem jest Ramowy program szkolenia ratowników wodnych³⁶. Ratownikiem wodnym może być funkcjonariusz służby państwowej. W związku z wprowadzeniem wymienionego Ramowego programu szkolenia podstawowe mogłyby być realizowane w trzech modułach. Pierwszy z trzech proponowanych modułów, liczący 18 godzin ćwiczeń z zakresem tematycznym, przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Moduł I szkolenia ratownika wodnego (18 godzin)

Zagadnienie	Cele szkolenia	Liczba godzin
Pływanie i techniki ratownictwa wodnego (ćwiczenia)	Kształcenie umiejętności:	18
	1) pływania stosowanego w ratownictwie wodnym	7
	2) samo ratownictwa	1
	3) wykonywania skoków ratunkowych i innych sposobów bezpiecznego wejścia do wody	1
	4) pływania pod wodą i nurkowania	3
	5) holowania osoby zagrożonej, co najmniej trzema sposobami	5
	6) ewakuacji z wody i na lądzie	0,5
	7) opanowania osoby tonącej pasywnej i ułożenia jej w pozycji do holowania	0,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie rozporządzenia MSW³⁷.

³⁴ Ustawa z 18 sierpnia 2011 roku o bezpieczeństwie osób przebywających na obszarach wodnych (DzU z 2011 r. nr 208, poz. 1240).

³⁵ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z 21 czerwca 2012 r. w sprawie szkoleń w ratownictwie wodnym (DzU z 2012 r. nr 208, poz. 474).

³⁶ Ibidem, załącznik Ramowy program szkolenia ratowników wodnych.

³⁷ J. Telak, Model funkcjonowania WOPR jako asygnacji pożarządowej w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, (rozprawa doktorska), Szczytno 2012, s. 185, na podstawie Rozporządzenie w sprawie szkoleń..., *op.cit.*

Moduł II szkolenia, liczący również 18 godzin z zakresem tematycznym został przedstawiony w tabeli 2.

Tabela 2. Moduł II szkolenia ratownika wodnego (18 godzin)

Lp.	Zagadnienie	Cele szkolenia	Liczba godzin	
			wykład	ćwiczenia
1	Pływanie i techniki ratownictwa wodnego	Zdobywanie wiedzy i kształcenie umiejętności z zakresu:	6	9
		1) pływania stosowanego w ratownictwie wodnym	1	2
		2) samego ratownictwa	1	
		3) wykonywania skoków ratunkowych i innych sposobów bezpiecznego wejścia do wody		1
		4) pływania pod wodą i nurkowania	1	3
		5) holowania osoby zagrożonej, co najmniej trzema sposobami		1
		6) ewakuacji z wody i na lądzie	1	0,5
		7) opanowania osoby tonącej pasywnej i ułożenia jej w pozycji do holowania	1	0,5
	8) postępowania z osobą tonącą aktywną	1	1	
2	Sprzęt wykorzystywany w ratownictwie wodnym	Zdobywanie wiedzy i kształcenie umiejętności z zakresu:	1	2
		1) wykonywania podstawowych prac bosmańskich	1	1
		2) prowadzenia akcji ratunkowych z wykorzystaniem sprzętu do ratownictwa wodnego		1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie rozporządzenia MSW³⁸.

Moduł III, liczący 27 godzin, powinien kończyć się egzaminem, po zdaniu którego otrzymuje się zaświadczenie o ukończeniu szkolenia ratownika wodnego (tabela 3). Realizacja zajęć dydaktycznych w ramach szkolenia ratowników wodnych może być rozłożona w czasie.

Tabela 3. Moduł III szkolenia ratownika wodnego (27 godzin)

Lp.	Zagadnienie	Cele szkolenia	Liczba godzin	
			wykład	ćwiczenia
1	Organizacja ratownictwa wodnego – podstawy prawne	Zdobywanie wiedzy z zakresu:	4	
		1) podstaw prawnych funkcjonowania ratownictwa wodnego w Rzeczypospolitej Polskiej	1	
		2) organizacji ratownictwa wodnego w pozostałych systemach ratowniczych funkcjonujących na terenie Rzeczypospolitej Polskiej	2	
	3) prawnych aspektów pracy ratownika wodnego (kodeks karny, kodeks wykroczeń, kodeks cywilny, kodeks pracy)	1		

³⁸ J. Telak, Model funkcjonowania WOPR jako organizacji pozarządowej w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, (rozprawa doktorska), Szczytno 2012, s. 185, na podstawie Rozporządzenie w sprawie szkoleń..., *op.cit.*

Lp.	Zagadnienie	Cele szkolenia	Liczba godzin	
			wykład	ćwiczenia
2	Organizacja pracy ratowników	Zdobywanie wiedzy i kształcenie umiejętności z zakresu:	7	1
		1) obowiązków i uprawnień ratowników wodnych	1	
		2) specyfiki ratownictwa wodnego na wyznaczonych obszarach wodnych	2	
		3) specyfiki działania ratownika wodnego na poszczególnych obszarach wodnych (łód, cieki, powódź, miejsca bagniste)	2	
		4) hydrologii i meteorologii	1	
		5) dokumentacji działań ratowniczych	1	1
3	Sprzęt wykorzystywany w ratownictwie wodnym	Zdobywanie wiedzy i kształcenie umiejętności z zakresu:	2	13
		1) zastosowania sprzętu ratowniczego i pływającego wykorzystywanego w ratownictwie wodnym i jego zastosowania	1	
		2) wykonywania podstawowych prac bosmańskich		1
		3) prowadzenia akcji ratunkowych z wykorzystaniem sprzętu do ratownictwa wodnego	1	12

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rozporządzenia MSW³⁹.

Ustawodawca przewidział wyłącznie instytucję „uniwersalnego” ratownika wodnego⁴⁰, którego wiedza i umiejętności, będące pochodną odbytego szkolenia, są niewystarczające do profesjonalnego działania w zakresie ratownictwa wodnego w warunkach stanu klęski żywiołowej spowodowanej powodzią. Dlatego istotne jest, aby w doskonaleniu zawodowym strażaków PSP, uwzględnić zdobywanie umiejętności (w zależności od specyfiki obszaru chronionego) m.in. z zakresu:

- ratownictwa lodowego (istnieją programy autorskie);
- ratownictwa na rzekach górskich i wodach szybko płynących⁴¹;
- ratownictwa morskiego (brak programu), przy wsparciu ratowników SAR⁴²;
- ratownictwa w czasie powodzi (brak programu);
- sterowania łodziami z napędem silnikowym (funkcjonariusze PSP zdobywają kwalifikacje sternika motorowodnego lub sternotorzysty).

Istnieje uzasadniona potrzeba opracowania brakujących programów przez jednostkę centralną, jak również materiałów w postaci skryptów, podręczników itp., z których funkcjonariusze PSP mogliby skorzystać podczas doskonalenia zawodowego.

Wspólne szkolenia, ćwiczenia i treningi sprzyjają osiągnięciu wysokiego poziomu koordynacji działań oraz prowadzą do opracowania metod i taktyki stosowa-

³⁹ Ibidem, s. 187.

⁴⁰ Ustawa o bezpieczeństwie..., *op.cit.*

⁴¹ Program szkolenia z zakresu ratownictwa na wodach szybko płynących, KG PSP, Warszawa 2011.

⁴² Porozumienie z 17 grudnia 2003 r. zawarte pomiędzy Komendantem Głównym PSP, Pomorskim KW PSP, Zachodniopomorskim KW PSP, Warmińsko-Mazurskim KW PSP a Dyrektorem Morskiej Służby Poszukiwania i Ratownictwa.

nych w sytuacjach nadzwyczajnych. W Zasadach organizacji ratownictwa wodnego zaleca się, aby ćwiczenia lub inne formy doskonalenia zawodowego na terenie województwa prowadzić cyklicznie: z podmiotami ratowniczymi włączonymi i współdziałającymi z KSRG w zakresie ratownictwa wodnego, działającymi na terenie województwa raz w roku, natomiast ze Specjalistycznymi Grupami Ratownictwa Wodno-Nurkowego przynajmniej raz na dwa lata. Współdziałanie ze Specjalistyczną Grupą Ratownictwa Wodno-Nurkowego w zależności od sytuacji obejmuje: zabezpieczenie terenu działań, oznakowanie miejsca zdarzenia, udzielenie informacji nt. specyfiki terenu, głębokości zbiorników wodnych itp., zapewnienie wsparcia logistycznego działań (np. w miarę możliwości łodzi, ogrzewanego namiotu socjalnego itp.)⁴³.

System z konferencją, warsztatami i ćwiczeniami oraz sprawdzianami umiejętności, uzupełniony także próbnymi działaniami, powinny realizować komendy powiatowe PSP, w niektórych rejonach, obejmujących dwa i więcej powiatów.

W trakcie konferencji omówione powinny być w szczególności:

- zagrożenia powodziowe w poszczególnych regionach kraju;
- fizyka wody podczas powodzi;
- locja i nawigacja w warunkach trudnych;
- budowle hydrotechniczne i ich zagrożenia podczas powodzi;
- sprzęt do działania w warunkach powodzi i ich rozmieszczenie;
- system szkolenia z ćwiczeniami i treningami, a także działania praktyczne;
- działania specjalistyczne;
- efekty stosowania poszczególnych procedur i taktyki oraz propozycje ich modyfikacji.

Podczas ćwiczeń omawiane i testowane powinny być wybrane aspekty taktyk operacyjnych w dziedzinie przeciwpowodziowej, tj.:

- bieżące możliwości jednostek ratowniczych;
- zastosowanie dużych łodzi;
- wykorzystanie nurków;
- ochrona wałów przeciwpowodziowych od strony wody;
- transport, w tym przenoszenie worków z piaskiem;
- prowadzenie działań przy użyciu helikopterów ratunkowych;
- stosowanie systemów latających z pilotem i bezzałogowych;
- możliwości operacyjne poszczególnych jednostek.

Przed rozpoczęciem ćwiczeń należy uwzględnić zastosowanie pełnej logistyki, udział obserwatorów, zaproszenie osób zarządzających w sytuacjach kryzysowych oraz przedstawicieli mediów.

Sprawdziany umiejętności z próbnymi działaniami powinny obejmować:

- ocenę działań praktycznych;
- precyzyjne omawianie działań specjalistycznych;

⁴³ Zasady organizacji ratownictwa..., *op.cit.*

- możliwości przeniesienia operacyjnych taktyk do działań realnych;
- szanse na dalsze pogłębianie wspólnego szkolenia i wspólnych działań.

Podczas prelekcji omawiane powinny być poszczególne zagadnienia, a następnie w formie ćwiczeń w grupach roboczych – doskonalone: metodyka, taktyka i techniki postępowania. Ratownicy powinni nauczyć się przemieszczać jednostki pływające na wodzie szybko płynącej, nieść pomoc osobom dotkniętym powodzią, których życie i zdrowie znajduje się w stanie zagrożenia, zabezpieczać wały od strony wody. Zdobyta wiedza powinna być odświeżana i poszerzana, a wyuczone umiejętności należy utrzymywać na właściwym poziomie i w miarę możliwości doskonalić je w ramach systematycznie odbywanych ćwiczeń zespołowych i indywidualnych treningów. W zakresie wspólnych działań współpracują ze sobą wszystkie służby mające możliwość niesienia pomocy w warunkach występującej powodzi, których kooperowanie na właściwym poziomie zależy od wspólnych ćwiczeń prowadzących do osiągnięcia odpowiedniego poziomu koordynacji.

3. E-szkolenie w ratownictwie wodnym

Zainteresowanie PSP należy skierować również na świadczenie e-usługi dydaktycznej (edukacji zdalnej). Powinien zostać podjęty projekt – innowacja procesowa – poprzez sposób świadczenia usług szkoleniowych we współpracy z dydaktykami medialnymi. Sprzyjać temu może modyfikacja informatyczna opensourcovej platformy e-learningowej wraz z oprogramowaniem pozwalającym na kreację i dystrybucję szkoleń e-learningowych, dla zdefiniowanej, docelowej grupy kandydatów na ratowników wodnych z całego kraju. Wprowadzenie narzędzi nauczania na odległość wiąże się z wdrożeniem innowacji w formie zaawansowanej technologii cyfrowej. Technologia ta z czasem powinna być transparentna dla użytkowników, jako novum informatyczne, a następnie kreować nowe zachowania i postawy w ramach procesów edukacyjnych, poprzez usprawnioną formę kontaktów instruktora z uczestnikiem kursu w wirtualnej formie. Innowacje wynikające z wdrożenia nauczania na odległość powinny wpłynąć na obniżenie kosztów szkolenia ratowników wodnych oraz zwiększyć możliwości zdobywania wiedzy i podwyższania kwalifikacji⁴⁴.

PSP powinna rozważyć możliwość zaimplementowania innowacyjnej e-usługi w zakresie szkolenia, której odbiorcą będzie osoba zainteresowana zdobyciem kwalifikacji ratownika wodnego. Celem komplementarnym powinno być upowszechnienie nowoczesnych form szkolenia opartych na e-learningu. Projekt taki skierować można do tych grup, które charakteryzuje dynamiczny rozwój i duży potencjał w zakresie wykorzystania nowoczesnych technologii informatycznych. Kierunek na e-szkolenie wynika z dynamicznego postępu technologicznego i wyraźnego wzrostu udziału Internetu w edukacji pozaszkol-

⁴⁴ J. Telak J., Model funkcjonowania..., *op.cit.*, s 187–188.

nej. Realizacja takiej formy nauczania mogłaby się przyczynić się do szybszego rozwoju nowoczesnych form szkolenia oraz powstania nowej grupy ratowników wodnych, łączących wiedzę merytoryczną z doświadczeniem w branży elektronicznej, a także do doskonalenia części kapitału ludzkiego – osób zainteresowanych ratownictwem wodnym. Projekt taki poprzez nabycie pakietów dydaktycznych przez uczestników e-szkolenia doprowadzić może do zwiększenia zasobów informacji cyfrowej ratowników wodnych⁴⁵.

E-usługi mogą być świadczone w sposób całkowicie zautomatyzowany (zdalny), za pośrednictwem publicznej sieci telekomunikacyjnej (Internetu), na indywidualne zadanie usługobiorcy, po zalogowaniu się na platformie. E-usługa może zautomatyzować proces szkolenia ratowników wodnych w zakresie teoretycznym poprzez całkowite wyeliminowanie czynnika ludzkiego – instruktora – w tej części procesu edukacji. System taki może prowadzić stałą kontrolę procesu nauczania, dbając o logiczną kolejność prezentowanych zagadnień oraz kontrolując czas szkolenia. Uczestnik szkolenia będzie mógł realizować program szkolenia teoretycznego, zaliczając kolejne zagadnienia w dowolnym czasie bez potrzeby angażowania instruktora. Uczestnictwo w e-szkoleniu może być niezależne od fizycznej lokalizacji uczestnika szkolenia, jedynym warunkiem korzystania z usługi będzie dostęp do Internetu. Treści zawarte w oferowanych przez e-usługę szkoleniach należy przedstawiać za pomocą animacji komputerowych z równoległe prezentowaną przez lektora wiedzą teoretyczną⁴⁶.

Nie ma wątpliwości, że postęp cywilizacyjny związany z rozwojem technologicznym wywołuje potrzeby zmian w systemie szkolenia i doskonalenia funkcjonariuszy PSP w zakresie ratownictwa wodnego.

4. Wyniki, wnioski, postulaty

1. Należy opracować programy szkoleń PSP w zakresie ratownictwa wodnego oraz wdrożyć ich realizację w Szkole Głównej Służby Pożarniczej oraz szkołach PSP.
2. Funkcjonariusze PSP kierowani do akcji ratowniczych na wodach powinni być to przeszkoleni ratownicy wodni.
3. Specjalistyczne szkolenia z zakresu ratownictwa wodnego, w szczególności powinni odbywać funkcjonariusze PSP, przewidziani do działań na obszarach wodnych.
4. Należy wydać podręczniki oraz przygotować e-usługę do szkolenia i doskonalenia zawodowego funkcjonariuszy PSP w zakresie ratownictwa wodnego.

⁴⁵ Ibidem, s. 188.

⁴⁶ Ibidem, 188–189.

Literatura

- [1] Bezpieczeństwo wewnętrzne RP w ujęciu systemowym i zadań administracji publicznej, B. Wiśniewski, S. Zalewski (red.), Bielsko-Biała 2006.
- [2] Jałoszyński K.: Charakterystyka współczesnych zagrożeń, [w:] Teoretyczne aspekty strategii bezpieczeństwa państwa, A. Szerauc (red.), Płock 2010.
- [3] Telak J.: Model funkcjonowania WOPR jako organizacji pozarządowej w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, (rozprawa doktorska), Szczytno 2012.
- [4] Wolanin J.: Zarys teorii bezpieczeństwa obywateli, ochrona ludności podczas pokoju, Warszawa 2005.

Akty prawne

Ustawy

- [1] Ustawa z 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie osób przebywających na obszarach wodnych (DzU z 2011 r. nr 208, poz.1240).
- [2] Ustawa z 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (DzU z 2001 r. nr 115, poz. 1229 ze zm.).
- [3] Ustawa z 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (DzU z 1997 r. nr 141, poz. 943, ze zm.).
- [4] Ustawa z 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej, art. 1 ust. 1 (DzU z 1991 r. nr 88, poz. 400, ze zm.).

Rozporządzenia

- [1] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 18 lutego 2011 r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (DzU z 2011 r. nr 46, poz. 239).
- [2] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 14 września 1998 r. w sprawie zakresu, szczegółowych warunków i trybu włączania jednostek ochrony przeciwpożarowej do krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (DzU z 1998 r. nr 121, poz. 798).
- [3] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 4 lipca 1992 r. w sprawie zakresu i trybu korzystania z praw przez kierującego działaniem ratowniczym (DzU z 1992 r. nr 54, poz. 259).
- [4] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 31 lipca 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania i współdziałania jednostek ochrony przeciwpożarowej biorących udział w działaniach ratowniczych (DzU z 2001 r. nr 82, poz. 895 ze zm.).
- [5] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 22 września 2000 r. w sprawie szczegółowych zasad wyposażania jednostek organizacyjnych Państwowej Straży Pożarnej (DzU z 2000 r. nr 93, poz. 1035).
- [6] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 25 maja 2004 r. w sprawie wykonywania prac podwodnych w jednostkach podległych lub nadzoro-

wanych przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych (DzU z 2004 r. nr 138, poz. 1468 ze zm.).

- [7] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 16 maja 2011 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wykonywania prac podwodnych w jednostkach organizacyjnych podległych lub nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych (DzU z 2011 r. nr 128, poz. 728).
- [8] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 25 maja 2004 r. w sprawie kwalifikacji osób uprawnionych do wykonywania prac podwodnych, które uzyskały uprawnienia w jednostkach organizacyjnych podległych lub nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych (DzU z 2004 r. nr 138, poz. 1469).
- [9] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 25 maja 2004 r. w sprawie wykonywania prac podwodnych w jednostkach organizacyjnych podległych lub nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych (DzU z 2004 r. nr 138, poz. 1468).
- [10] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z 21 czerwca 2012 r. w sprawie szkoleń w ratownictwie wodnym (DzU z 2012 r. nr 208, poz. 474).

Decyzje

- [1] Decyzja nr 61 Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej z 24 października 2007 r. w sprawie powołania komisji do spraw ratownictwa wodnego.
- [2] Decyzja nr 20 Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej z 30 kwietnia 2009 r. w sprawie powołania zespołu do spraw ratownictwa wodnego.

Programy

- [1] Program kursu specjalistycznego dla młodszych nurków MSWiA wykonujących prace podwodne w zakresie ratownictwa, KG PSP z 3 kwietnia 2009 r.
- [2] Program kursu specjalistycznego dla nurków MSWiA kierujących pracami podwodnymi w zakresie ratownictwa, KG PSP z 3 kwietnia 2009 r.
- [3] Program kursu specjalistycznego dla nurków MSWiA wykonujących prace podwodne w zakresie ratownictwa, KG PSP z 3 kwietnia 2009 r.
- [4] Program kursu specjalistycznego dla młodszych nurków wykonujących prace podwodne w zakresie ratownictwa zaakceptowany przez Komendanta Głównego PSP dnia 18 listopada 2005 r.

Inne

- [1] Ogólne wytyczne do planowania i organizowania ratownictwa na obszarach wodnych w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym, KG PSP, Warszawa 2005.
- [2] Porozumienie w sprawie określenia zasad współdziałania krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego z Wodnym Ochotniczym Pogotowiem Ratunkowym pomiędzy Komendantem Głównym PSP, a Prezesem Zarządu Głównego Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego zawarte 21 kwietnia 2006 r.

- [3] Porozumienie z 17 grudnia 2003 r. zawarte pomiędzy Komendantem Głównym PSP, Pomorskim KW PSP, Zachodniopomorskim KW PSP, Warmińsko-Mazurskim KW PSP a Dyrektorem Morskiej Służby Poszukiwania i Ratownictwa.
- [4] Regulamin ratownictwa wodnego, KG PSP, Warszawa 1997 r.
- [5] Tymczasowe zasady prowadzenia prac podwodnych w działalności ratowniczej jednostek organizacyjnych Państwowej Straży Pożarnej, KG PSP, Warszawa 1993.
- [6] Zasady organizacji ratownictwa wodnego w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym, KG PSP, Warszawa 2013 r.
- [7] Zasady organizacji szkoleń z zakresu ratownictwa wodnego realizowanego przez PSP oraz uzyskiwania kwalifikacji instruktorskich MSWiA w szkoleniu nurkowym, KG PSP z 3 kwietnia 2009 r.

Źródło internetowe

- [1] <http://straz.gov.pl/> [dostęp: 22.11.2013].

Jerzy TELAK

Magdalena ZIELINSKA

Preparation of Officer of State Fire Guard for Rescue Operations on Sheets of Water – Methodical Postulate

The best solution for keeping (PSP) officers, designated for conducting the rescue activities on water areas including natural disasters caused by floods, in full readiness should be an implementing of training system and personal including trainings and maneuvers. This activities includes: basic lifeguard's trainings, lifeguard's trainings in critical environment, trainings and maneuvers of tactical subdivisions constituted to provide the assistance in the event of floods. PSP could consider a possibility of implementation the innovative E-service in the field of training, aimed to those who are interested in gaining a Lifeguard qualifications. E-service can automatize the process of lifeguard's trainings at theoretical range by eliminating the human factor – instructor – in this part of educational process.

Keywords: safety, water rescue, flood.

SUMMARY